

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΑΙΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ.

Τόμος Γ'.
ΑΡΙΘΜ. 11 (59).

Συνδρομή, αρχομένη από 1. Ιανουαρίου και 1. Ιουλίου εκάστου έτους, εξαμήνος μόνον
και προπληρωστέα: Πανταχού φράγκ χρ. 10 η μάρκ. 8.

ΕΤΟΣ Γ'.
τῆ 1/13. Ιουνίου 1887.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ νεώτερος τοῦ Κωνσταντίνου ἀδελφὸς Πέτρος Παπαρρηγόπουλος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1817. Ἐπὶ τῆς ἐν ἔτει 1821 ἐκραγείσης Ἐπαναστάσεως ἐστερηθῆ ἐν ἡμέρᾳ μιᾶ πατρός, ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου, θείου καὶ γαμβροῦ, θανατωθέντων διαταγῆ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ κάτεφυγε τότε μετὰ τῶν ὀρφανῶν τέκνων εἰς Ὀδησσόν, ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, μετηγάστεισε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1830. Τότε ἐστάλη ὁ δωδεκάετης παῖς εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον, εἰς ὃ ἐφοῖτα διαμένον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀειμνήστου Γενναδίου.

Μετὰ τὴν ἀναστάτωςιν τοῦ 1831 ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον παρὰ τῆ μητρὶ, ἐν ἔτει δὲ 1834 ἐστάλη εἰς Γερμανίαν πρὸς παιδευσιν. Σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Μονάχῳ καὶ Χαϊδελβέργῃ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ μέσα τοῦ 1839, διορισθεὶς, μετὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς δοκιμασίαν, δικηγόρος παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις. Τότε ἐδημοσίευσε καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἐπιστημονικὸν δοκίμιον, ἐπιγραφόμενον: „Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν τυχηρῶν εἰς τὰ συναλλάγματα“. Ἐν ἔτει 1841 προσελήφθη ὡς Ὑφηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, παραδίδων τὸν Ρωμαϊκὸν Νόμον, κατὰ δὲ τὸν

Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διορίσθη Πρωτοδίκης ἐν Ἀθήναις. — Ἄλλ' ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν προεβιβάσθη εἰς Ἐφέτην ἐν Ναυπλίῳ, ὅθεν πάλιν μετὰ παρέλευσιν ἐνός ἔτους ἐστάλη ὡς Πρόεδρος εἰς τὸ ἐν Σύρῳ Πρωτοδικεῖον, διότι ἐθεωρήθη ἀναγκαῖα ἢ εἰς αὐτὸν ἀνάθεσις τῆς διευθύνσεως τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου, ὅπως ἀποβῆ καὶ ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ κανονικωτέρα καὶ ταχυτέρα ἢ τῆς δικαιοσύνης ἀπονομή.

Μετὰ τὴν 3. Σεπτεμβρίου 1843 ἐκλήθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρωτοδικείου, ὅθεν ἀπεχώρησε ἐν ἔτει 1845, ἀπολυθεὶς τῆς ὑπηρεσίας καὶ αὐτὸς ὡς ἐτερόχθων. Ἀλλὰ ταχέως ἔτυχεν ἰκανοποιήσεως διορισθεὶς ἀμέσως τακτικὸς Καθηγητῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος, ἣν θέσιν διατηρεῖ ἀξιοπρεπῶς καὶ ἐποφελῶς μέχρι σήμερον, δύο περίπου γενεὰς διδάξας. Ἐν ἔτει 1847 ἐκλήθη πάλιν εἰς τὴν κυρίως δικαστικὴν ὑπηρεσίαν διορισθεὶς Ἀρειοπαγίτης, μετὰ ἐνδεκαετῆ δὲ ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ δικαστηρίῳ προβιβάσθεις εἰς Εἰσαγγελεῖα παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις Ἐφέταις ὑπηρέτησεν ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ θέσει μέχρι τοῦ 1860, ἔκτοτε δὲ παραιτηθεὶς ὀριστικῶς τῆς δικαστικῆς λειτουργίας διατελεῖ δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.

Κατὰ τὸ 1840 ἐδημοσίευσε μετὰ φρασιν τοῦ ΜΔ'. Βιβλίου τῆς τοῦ Γίββωνος „Ἱστορίας τῆς παρακμῆς

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ Συγγραφεὺς καὶ Καθηγητῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου.

καὶ πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους“, ἐπισημαίνουσα μετὰ τοῦ Καθηγητοῦ Χέρτσου μετὰ χρησιμωτάτων σημειώσεων. Ἐν ἔτει 1854 ἐξέδοτο „Διάγραμμα τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου“ πρὸς χρῆσιν ἰδίως τῶν ὀμιλητῶν αὐτοῦ, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἤρξατο τῆς δημοσιεύσεως τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ τοῦ „Ἀστικοῦ Δικαίου τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βυζαντινῶν“ καθ' ὅσον ἰσχύει τοῦτο νῦν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπερατώθη τῷ 1880 καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὀκτώ, ὧν τινες ἔτυγον δευτέρως, εἰς δὲ καὶ τρίτης ἐκδόσεως.

Ἐν ἔτει 1848 διωρίσθη μετ' ἄλλων ὀμοτίμων νομομαθῶν μέλος τῆς Νομοπρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἰδίως πρὸς σύνταξιν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἔργου περατωθέντος μετὰ

εἰκοσαετίαν, ἀλλὰ μὴ ψηφισθέντος εἰσέτι εἰμὴ κατὰ μικρὰ τινα αὐτοῦ μέρη. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἐδημοσίευσεν κατὰ καιροὺς καὶ μικροτέρας πραγματείας διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκδιδομένων νομικῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐτίμησε τὸν σεβαστὸν Καθηγητὴν πολλαχῶς. Ἐν ἔτει 1852 ἐγένετο ὁ Πέτρος Παπαρρηγόπουλος Ἰππότης τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος, τῷ 1868 ἔλαβε τὸν Σταυρὸν τῶν Ἀξιωματικῶν, τῷ 1881 προήχθη εἰς τοὺς Ταξίαρχας, ἐν ἔτει 1886 εἰς τοὺς Ἀνωτέρους Ταξίαρχας τοῦ τάγματος. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κοινωνία μετὰ τῆς τάξεως τῶν λογίων εὐγνωμόνως ὁμολογεῖ τὰς πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὸ ἔθνος εὐεργετικὰς τοῦ ἀνδρὸς ὑπηρεσίας.

Ἡ ΠΡΟΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Φιλόσοφος ἐδημοσίευσεν γερμανὸς τις καθηγητῆς ἐν τῷ περιοδικῷ Gegenwart τὴν κατωτέρω πραγματείαν, ὡς βραχεῖαν ἀπάντησιν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Ἐγγελ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς γραφέντα. Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ὠρισμένοι νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην περὶ αὐτῆς οἰανδήποτε, περιττὸν δὲ καὶ νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὰς φυσικὰς ἡμῶν πεποιθήσεις κατ' οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ διασείσῃ ἢ παροῦσα διατριβή, τὴν ὁποίαν ἀνεδημοσίευσαν μόνον, ὅπως ἴδωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται τὰ ὑπὸ τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπάλων τοῦ εὐφυοῦς Ἐγγελ γραφόμενα.

Ἐν τῇ γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπάρχει, καθ' ἃ λέγουσιν, ὅρος τις ἐπιβάλλον χρηματικὴν ποινήν εἰς πάντα τὸν θέλοντα νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῆς „γένεσεως τῆς γλώσσης“. Φαίνεται δέ, ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ κοινωνία θέλει ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐνοχλήσεως τοῦ ν' ἀκούη πάντοτε τὰ αὐτὰ περὶ θέματος, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶνε δυνατόν νὰ λυθῇ ἐπιστημονικῶς. Παρόμοιον τι ἐπραξε καὶ μέγα τι ἐκδοτικὸν κατὰσταμα τῆς Γερμανίας, δηλώσαν ὅτι οὐδέποτε θ' ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσὶν βιβλίου πραγματευομένου τὴν „γένεσιν τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν“, διότι καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν ἄλλα ἐπιστημονικὰ βοηθήματα, δὲν ὑπόκειται εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις.

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου δὲν ἔφθασεν εἰσέτι τὸ ζήτημα περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καίτοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πολλὰ περὶ αὐτῆς ἐγράφησαν βιβλία, ἐξ ὧν τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φρειδ. Βλάς πολλοὺς ἀπέκτησεν ἐν Γερμανίᾳ θιασώτας, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ραγκαβῆ κυρίως ἐν Ἑλλάδι ἐξετιμήθη.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὁμοῦς ἐξεδόθη ἐπ' ἐσχάτων ἐκτενεστάτον βιβλίον, ἐπιγραφόμενον „ἡ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς“ καὶ ἔχον συγγραφέα τὸν Ἐδουάρδον Ἐγγελ, ταχέως ἐν Ἑλλάδι καταστάντα γνωστὸν διὰ τῶν „Ἑλληνικῶν ἐαρινῶν ἡμερῶν“, ἐν αἷς περιγράφει διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειάν του. Εὐγνωμονοῦντες ἀφ' ἑνὸς τῷ συγγραφεῖ, διότι ἐπιμελῶς ἐξήτασε τὸ ζήτημα πολλαχοῦ διαφωτίσας αὐτό, καὶ διότι εὐσυνειδήτως ἀνεδίφησε τὰ κατὰ τὴν γένεσιν τῆς προφορᾶς τοῦ Ἐράσμου καὶ τὴν φιλολογίαν αὐτῆς, δὲν δυνάμεθα ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ χαρακτηρίσωμεν τὸν σκοπὸν τοῦ βιβλίου ὡς ἐντελῶς ἀποτυχόντα καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐξαγόμενα ὡς ἕλωσ δυσανάλογα πρὸς τὴν καταβληθεῖσαν ἐπιμέλειαν, θὰ προσπαθῶμεν δὲ τὴν κρίσιν ἡμῶν ταύτην νὰ ὑποστηρίξωμεν διὰ τῶν κατωτέρω παρατηρήσεων.

Ὁ Δεσιδέριος Ἐρασμος ἐκ Ῥοττερδάμης ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1528 ἐν Βασιλείᾳ βιβλίον, φέρον τίτλον: „De recta

latini graecique sermonis pronunciatione dialogus“, ἐν ᾧ ἐξέθετο τοὺς κανόνας τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχαίου λατινικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Ἡμεῖς λαμβάνομεν ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν μόνον τὰ διδάγματα περὶ τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νεοελληνικὴν, μετενεχθεῖσαν τότε εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν ἐλλήνων σοφῶν καὶ γενομένην ἀποδεκτὴν ὑπὸ τοῦ διασήμου φιλόλογου τῆς Ἀναγεννήσεως Ρεϋχλινίου. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο διαφόρων μεθόδων τῆς προφορᾶς. Χωρὶς νὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξακριβωσὴν τοῦ συγγράμματος ἐκείνου, ἀρκεῖ πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἐκ διαμέτρου διαφορᾶς τῶν δύο μεθόδων νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες πολλὰ φωνήεντα καὶ διφθόγγους προσφέρουσιν ὡς ἰῶτα, ὡς τὸ *i*, *v*, *η*, *ει*, *οι*, *υι*, ἐν ᾧ ὁ Ἐρασμος εἰσήγαγε τὴν νεωτέραν καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ γράμματα προφορὰν. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ ὀλλανδοῦ σοφοῦ πολλὰ εἶχε τὰ ἐσφαλμένα, καθότι π. χ. αἱ διφθόγγοι *οι*, *ου*, *υι* ἔπρεπε νὰ προφερθῶσι κατὰ γαλλοὐλλανδικὸν τρόπον, τὸ *οι* = *oa* (ὡς ἐν *le roi*), τὸ *ου* = *au*, τὸ *υι* = *eu*. Προσθέτομεν ἔμως ἀμέσως, ὅτι τὰ ὀλλανδικὰ γυμνάσια ἀπηλλάγησαν τῶν σφαλμάτων τούτων καὶ τὴν σήμερον προσφέρουσιν ὅπως καὶ τὰ γερμανικά. Φρόνιμον ἦτο τὸ ὅτι ἀπεδόθη ἡ ὀρθὴ ἀξία εἰς τὰ φωνήεντα *i*, *v* καὶ εἰς τὰς διφθόγγους *αι*, *ει*, *ευ*, καὶ τὸ δέον μῆκος εἰς τὸ *ω*, ἐν ᾧ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἐν τῇ προφορᾷ οὐδεμίαν ποιοῦνται διάκρισιν μεταξὺ τοῦ *ο* καὶ *ω*, μεγάλως κατὰ τοῦτο σφαλόμενοι (ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ἐγγελ ὁμολογεῖ). Τὴν προφορὰν ταύτην ἐνεκοιλώθησαν ἐν Γερμανίᾳ ὄχι μόνον διότι εἶνε ἡ καταλληλοτέρα καὶ εὐχερესτέρα, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ διότι φαίνεται ἡ πιθανωτέρα πάσης ἄλλης. Διότι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι προκειμένου περὶ νεκρᾶς γλώσσης ἀκριβῶς οἱ νόμοι τῆς προφορᾶς μόνον ἐν τισὶ σπανίαις περιπτώσεσι δύνανται νὰ τεθῶσι μετὰ βεβαιότητος. Ὅσον δὲ καὶ ἂν συμφωνῶμεν πρὸς τε τὸν Ἐγγελ καὶ τὸν Ἐρνέστον Κούρτιον, λέγοντα ὅτι ἐξαιρέσει ὀλίγων τινῶν ὀρίων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πᾶς νεώτερος Ἕλλην ὀμιλεῖ τὴν ἀρχαίαν, πάλιν ἡ γλῶσσα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε πρᾶγμα λίαν ἀσταθὲς καὶ ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν νεωτέραν ὡς μέτρον διὰ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν. Ἀλλὰ καὶ δὲν θέλωμεν ἀφ' ἑτέρου νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς προφορὰ εἶνε καθ' ὅλα ὀρθή, ὁμολογοῦμεν δέ, ὅτι ὁ γερμανὸς μαθητῆς οὐδέποτε θὰ μάθῃ νὰ διακρίνη μεταξὺ *αι* καὶ *ει*, *ευ* καὶ *οι*, *ευ* καὶ *ηυ*. Ὅτι ὁμοῦς ὁ τὴν σήμερον ἐν